LAUSUNTO

VNS 5/2018 VP

Sonya Lindfors
Koreografi
Taiteellinen johtaja
11.2.2019

Asiantuntija pyyntö VNS 5/2018 vp

Lausunto Valtioneuvoston tulevaisuus selontekoon 2.osa Ratkaisuja työn murroksessa

Olen Sonya Lindfors, koreografi ja taiteellinen johtaja. Työssäni pyrin luomaan uusia rakenteita taiteelliselle työskentelylle, purkamaan ja tekemään näkyväksi sortavia ja usein näkymättömiä valtarakenteita, sekä unelmoimaan kollektiivisesta tulevaisuudesta.

Kiitän mahdollisuudesta kommentoida tulevaisuusselontekoa.

Maailma ja sitä kautta myös Suomi on suurten muutosten kynnyksellä. Ilmastomuutos, digitalisaatio, AI, muutokset väestön ikärakenteessa. Selonteosta käy ilmi että tulevaisuudessa maailma ja sitä kautta työ muuttuu drastisesti.

Miten valmistautua tulevaisuuteen joka on vielä toistaiseksi tuntematon?

1. TOIMIJUUS

Yksi keskeisistä tulevaisuuden haasteista liittyy toimijuuteen ja osallisuuden kokemukseen. Suomessa väestö ikääntyy, meillä ei ole varaa haaskata potentiaalia. Syrjäytetyksi joutuminen, toiseuttaminen, rakenteellinen syrjintä ja siitä johtuva toimintakyvyn aleneminen ovat todellisia uhkia. Siksi koen relevantiksi kysyä ketkä kokevat olevansa toimijoita suomalaisessa yhteiskunnassa, ketkä kokevat tulleensa syrjäytetyksi? Näkyykö yhteiskunnan eri osa-alueilla Suomen moninaisuus? Ketä täällä on ja ketä täällä ei ole? Miksi?

Selonteossa puhuttiin moneen otteeseen maahanmuuttajista, ja siitä kuinka Suomi ei tulevaisuudessa tule pärjäämään ilman heidän työpanostaan. En kuitenkaan löytänyt mistään kohtaa mainintaa meidän omista vähemmistöistä kuten romaneista ja saamelaisista. Mitä voisimme esimerkiksi oppia omilta alkuperäiskansoiltamme kestävästä kehityksestä tai luontosuhteesta? Miten kaikki eri vähemmistöt otetaan mukaan tulevaisuuden visioon? Maahanmuuttaja - terminä on myös paikottain liian yksiselitteinen. Minä itse olen esimerkiksi suomalainen, suomessa syntynyt ja kasvanut, maahanmuuttaja terminä sulkee ulos kaikki suomessa syntyneet ja kasvaneet, eritaustaiset suomalaiset.

Suomessa elää suuri määrä ihmisiä, jotka ovat eri etnisistä- tai kulttuuritaustoista ja ovat kuitenkin suomalaisia. Heillä on erilaisia esteitä koulutukseen ja työelämään pääsyssä. He eivät koe tulevansa edustetuksi. He eivät koe mahtuvansa tarinaan suomalaisuudesta. Näiden ihmisten potentiaalinen haaskaaminen tulee Suomelle kalliiksi. Suurten ihmisjoukkojen syrjäytyminen johtaa myös erilaisiin ääri-ilmiöihin.

Toisin sanoen yksi tärkeimmistä, mutta ehkä sellaisenaan artikuloimatta jääneistä arvokysymyksistä on:

Miten rakentaa tarinaa Suomesta ja suomalaisuudesta, joka perustuu monimuotoisuuteen? Jossa jokainen voisi kokea kuuluvansa.

Tämänhetkinen poliittinen ilmapiiri lisää ulkopuolisuuden kokemusta. Suomen ilmapiiri vähemmistöjä kohtaan on muuttunut aiempaa tukalammaksi.Esimerkiksi EU perusoikeusviraston FRA:n hiljattain julkaisemassa tutkimuksessa Suomi koettiin 12 tutkitusta EU-maasta rasistisimmaksi. Haastatelluista afrosuomalaisista 63 prosenttia kertoi kokeneensa rasistista häirintää uhkauksista väkivaltaan.

Rasismi aiheuttaa syrjäytymistä, pahoinvointia ja mielenterveysongelmia ihan samalla tavalla kuin mikä vain rakenteellinen syrjintä.

Toisin sanoen, rakenteelliset esteet, kuten rasismi, seksismi, transfobia, homofobia, ableismi kuin myös sosioekonomiseen taustaan perustuva syrjintä luovat valtavia esteitä työn tulevaisuudelle ja hyvinvoivalle yhteiskunnalle. Meillä ei ole varaa menettää tätä valtavaa voimavaraa ja potentiaalia. Me tarvitsemme kaikkia. Näiden rakenteellisten esteiden poistamiseksi tarvitaan konkreettisia rakenteellisia muutoksia, ei pelkästään kauniita sanoja.

Maryan Abdulkarimin kanssa olemme muotoilleet muutaman ehdotuksen toimenpide-ehdotusten täydentämiseksi:

1.Suomi on ja on aina ollut monikulttuurinen. Erilaisissa visioissa ja selonteoissa pitää ottaa huomioon Suomen omat vähemmistöt. Esimerkiksi: Toteutuvatko myös tulevaisuudessa edellytykset saamelaisheimojen kulttuurien ja kielten ylläpidolle ja perinteisille ammateille joihin kulttuuri kytkeytyy? Ajattelemmeko että oma hyvinvointimme on suhteessa myös elinvoimaiseen alkuperäiskulttuurin joiden mailla olemme?

2. Rakenteellisista esteistä pitää käydä avointa ja julkista keskustelua niin että keskustelijoina on eritaustaisia asiantuntijoita.

3. Peruskouluihin pitää saada monimuotoisuus- ja empatia koulutusta, joista lapset ja nuoret saavat työkaluja monimuotoistuvaan, muuttuvaan työelämään ja tulevaisuuteen

4.Rakenteellisen rasismin, seksismin, sekä kaikenlaisen muun syrjinnän torjumiseksi sekä monimuotoisuuden edistämiseksi pitää luoda mekanismeja. Tällaisia voisivat sanktiot, kiintiöt, sekä monimuotoistavan ja yhdenvertaisuutta lisäävään toiminnan palkitseminen. Mekanismit eivät ole lopullisia vaan hetkellisiä. NIiden tarkoituksena on edistää ja nopeuttaa siirtymää kohti monimuotoisempaa ja syrjintävapaata yhteiskuntaa.

5.Koulutusta moninaistuvaan yhteiskuntaan tarvitaan kaikilla yhteiskunnan eri osa-alueilla, opettajista, arkkitehdeistä, insinööreihin, asiantuntijiin ja päättäjiin. Ilman koulutusta vaarana on että meiltä puuttuu työkalut ottaa vastaan moninaistuva työvoima.

2. EPÄVARMUUDEN SIETÄMINEN

Toinen valtava haaste on muutoksen aiheuttaman epävarmuuden sietäminen. Selonteossa mainittiin useaan kertaan että työn tulevaisuutta koskevat muutokset voivat tapahtua melko lyhyellä ajalla sen sijaan uudelleen kouluttautuminen on usein hidasta. Muutoksen edessä moni kokee riittämättömyyttä ja ahdistusta epävarmuudesta. Tämä voi johtaa uupumukseen ja pahimmillaan jopa työkyvyttömyyteen.

Taide- ja kulttuurisektori on kiinnostava tarkastelunkohde pohdittaessa työn tulevaisuutta. Esimerkiksi tanssialalla suurin osa työskentelee freelancerina erilaisissa pätkäsuhteissa, yrittäen jatkuvasti uudelleen kouluttaa itseään, markkinoida itseään ja työllistäen itseään. Taiteilijat ovat innovatiivisia, luovia, sinnikkäitä ja suhtautuvat intohimoisesti niin omaan työhönsä kuin yhteiskunnallisiin kysymyksiinkin. Taiteilijoilla on useita niistä ominaisuuksista joita tulevaisuudessa tulemme tarvitsemaan, mutta taiteen kenttä ei ole onnistunut toistaiseksi ratkaisemaan niin sanottujen vanhojen rakenteiden (taideinstituutioiden joissa ihmiset

työskentelevät palkkasuhteissa) ja vapaan kentän (eli freelancereista koostuvan kenttä jossa ihmiset työskentelevät vaihtelevan pituisissa työsuhteissa tai itseään työllistäen) välistä hiertymää.

Vapaan kentän kevyissä, joustavissa ja heikoissa rakenteissa työskentely mahdollistaa ketteryyden ja innovatiivisuuden mutta on myös valtavan uuvuttavaa. Korkeasti koulutetuilta ihmisiltä menee valtavasti työaikaa tulevan työn etsimiseen tai fasilitoimiseen. Freelancer sekä fasilitoi työn alustan itse että tekee työn. Pelisäännöt ovat usein epäselvät. Ja kaikki tämä jatkuvassa taloudellisessa epävarmuudessa. Riittämättömyys, työuupumus ja masennus ovat taiteilijoiden keskuudessa jatkuvasti esiin nousevia teemoja.

Samantyyppisten työskentelyrakenteiden yleistyessä epävarmuus, riittämättömyys ja uupumus saattavat lisääntyä.

Millaisia työkaluja epävarmuuden sietokyvyn kasvattamiseksi tulisi kehittää? Millaisia valmiuksia tulee koulussa ja työelämässä tarjota jatkuvaan muutokseen? Miten muutokset sosiaaliturvaan tai mahdollinen perustulo tai kansalaispalkka voisivat helpottaa epävarmuutta tai ahdistusta? Miten helpottaa avun saamista uupumuksen varhaisessa vaiheessa?

3. TARINOIDEN JA TODELLISUUDEN VÄLINEN RISTIRIITA

Riittämättömyyden kokemusta lisää myös työn tarinoiden ja todellisuuden välinen ristiriita. Yhteiskuntamme rakentuu edelleen oletukselle että kun käyt koulut hyvin niin työllistyt, ja kun työllistyt niin voit kuluttaa, ja kun sinulla on varaa kuluttaa niin olet yhteiskunnan täysimääräinen jäsen, niin mitä käy heille jotka eivät mahdu tuohon tarinaan?

Selonteossa kehotetaan siirtymään kohti merkityksellisyyden painottamista ansiotulojen sijaan. Mutta miten tuo siirtymä tehdään? Miten muutamme tarinaa siitä mitä on merkityksellinen elämä? Työ on ollut keskeinen identiteettiä, itsetuntoa ja yhteiskunnallista arvoa rakentava tekijä. Jos työ ja kulutus eivät ole enää keskiössä niin mikä on?

Miten esittelisit itsesi tulevaisuudessa jossa koulutuksella tai ammatilla ei enää ole niin suurta merkitystä?

4. UNELMOINTI

Lopuksi haluan vielä käyttää hetken unelmoimiseen. Tulevaisuus on aina potentiaalinen, se on jatkuvasti tulossa, mutta ei koskaan saavu. Se on olemassa ainoastaan meidän kuvitelmissamme. Samaan aikaan jatkuvasti luomme ja rakennamme asioita tulevaisuuteen. Meidän unelmamme ja visiomme tulevaisuudesta rajaavat potentiaalia, rajaavat mahdollisia tulevaisuuksia. Opettelemalla unelmoimaan mahdottomasta, mahdoton muuttuu hieman mahdollisemmaksi. Siksi esitänkin että tulevaisuuden visioissa tulisi olla tilaa unelmoinnille.

Haluan yhteiskunnan, jossa olemme yhdenvertaisia ja sorrosta vapaita, jossa kaikilla olisi tarpeeksi. Erilaiset ihmiset ja eläimet eläisivät rinta rinnan sovussa ilman yhtenäisyyden vaatimusta. Haluamme Suomen, jossa ihmistä tai hänen potentiaaliaan eivät määrittelisi hänen ulkoiset ominaisuutensa .Olemme luopuneet jatkuvan ja maksimaalisen talouskasvun tavoittelemisesta, kasvustrategioiden sijaan meillä on strategioita resursseista luopumiseksi ja vallan jakamiseksi. Kilvoittelemme yhteisöllisyydellä ja huolenpidolla. Maailmamme on monimuotoinen ja moniääninen, silti elämme ilman pelkoa. Kaikilla on tarpeeksi, mutta ei ylimääräistä. Mutta se on juuri se, mitä haluammekin. Tuntuu mahdottomalta ajatukselta, mutta juuri mahdottomasta meidän tuleekin unelmoida.

Kiitos